

Natuurbeschermingsjaar 1995, een gemiste kans

Bijenteelt in breed maatschappelijk perspectief

Arie Koster, IBN Wageningen

De Raad van Europa heeft 1995 uitgeroepen tot het Europees Natuurbeschermingsjaar. Ons land deed daar, samen met 43 andere landen, actief aan mee. In tegenstelling tot het Europees Natuurbeschermingsjaar 1970 stond in 1995 de bescherming van de natuur buiten de beschermde gebieden centraal. Een van de speerpunten hierbij is de verbetering van de kwaliteit van de natuur in de woon- en leefomgeving van dorp en stad.

Betrokkenheid

Niet alle landen van Europa zijn politiek en maatschappelijk belangstellend voor de natuur. Met de wetenschap dat belangstelling voor de natuur een van de wortels is van een duurzame samenleving, zou ons dat met grote zorg moeten vervullen. Immers aan de kwaliteit van de natuur is zowel plaatselijk als mondiaal ook de kwaliteit van onze woon- en leefomgeving af te lezen.

Belangstelling voor de natuur is veel meer dan alleen maar een lidmaatschap van een milieu- of natuurbeschermingsorganisatie. Belangstelling voor de natuur is een houding, is een actieve betrokkenheid bij het landschap en de natuurlijke processen die zich daar afspelen. De doelstelling van het Europees Natuurbeschermingsjaar was deze betrokkenheid weer te activeren.

Twee miljoen leden als voedingsbodem

Met een land waar ruim twee miljoen mensen lid zijn van een natuur- of een milieubeschermingsorganisatie zou Nederland een zeer goede voedingsbodem zijn voor deze Europese gedachte. Vrijwel nergens is de groene organisatiegraad zo hoog als in Nederland. Je zou dan ook verwachten dat zo'n belangrijk jaar in het brandpunt zou staan bij deze organisaties. Dat zo'n jaar met beide handen wordt aangegrepen om in eigen gelederen de discussie aan te gaan over de maatschappelijke positie van de eigen club en hoe deze positie kan worden benut om buiten de officiële doelstelling van de organisatie een bijdrage te leveren om bepaalde maatschappelijke problemen op het

gebied van milieu, natuur en landbouw op te lossen. Dit is immers de kern van N95.

Van de grote organisaties had ik daar het meest van verwacht, misschien is dat ook wel ergens gebeurd. Maar dat heeft voor mijn gevoel niet in verhouding gestaan tot de belangrijkheid van het Europees natuurbeschermingsjaar en de ernst van de maatschappelijke problemen. Wat dat betreft is N95, zoals het meestal wordt aangeduid, een gemiste kans geweest. Dat geldt met name voor veel kleinere organisaties. Natuurlijk er zijn fietstochten, natuurwandelingen en discussieavonden georganiseerd, zijn er wilgen geknot en dagen geweest dat men in gebieden alle troeping ruimen. Zeker wel meer dan 600 van zulke acties werden er in het kader van N95 georganiseerd. Aan sommige acties hebben wel duizenden mensen meegedaan. Als je daar een waslijst van zou maken ziet het er allemaal erg indrukwekkend uit. Er zijn zelfs vier hoogleraren natuurontwikkeling benoemd. Maar of het land daardoor zal bekeren is nog maar de vraag.

Er is van alles gebeurd maar in een land waar men dan twee miljoen mensen lid zijn van een natuurbescherming- of een milieuorganisatie had ik minstens een soort nationale discussie verwacht. Niet alleen in de zaaltjes, maar juist ook in de media, in de Tweede Kamer, in de bladen van de natuurorganisaties. Door

Schiedam 1991. Foto Arie Koster

diverse voorzitters is natuurlijk wel geschreven dat men een beetje op het milieu moet passen omdat het anders verkeerd gaat met de Aarde waarop wij leven. Maar dat zeggen we al dagelijks sinds de jaren zestig. Uit die woelige jaren is de club van Rome ontstaan en sindsdien is er geen dag voorbijgegaan of er was wel iemand die ons op de zorgelijke situatie wees. De president van Amerika, de kerk, de geleerde van de universiteit en zelfs de koningin. Het gaat er niet om dat je zegt dat er iets niet helemaal lekker zit met dat milieu en dat wij daar iets aan kunnen doen. Het gaat er om, dat dit op een zodanige wijze gebeurt dat je niet om de discussie heen kan. Dat men zich voelt aangesproken en dat er een consensus ontstaat over nieuwe waarden en normen. Ik heb de indruk dat veel groene organisaties veel meer gericht zijn op het behoud en werven van leden dan op fundamentele

voor honingboeren. Waarbij ik eerlijk moet toegeven da het niet alleen om de potjes honing ging die ik door mijn voordrachten zou kunnen bevorderen, maar toch ook vaak om een soort gezelligheid die imkers eigen is. Misschien komt dat door een gemêleerdheid die ik zelden elders heb aangetroffen en de rust die nodig is om met bijen te kunnen omgaan. Dit artikel is eigenlijk ontstaan naar aanleiding van de landelijke studiedag van 11 november in Boxtel. Op die dag heb ik, in het kader van N95, drie workshops geleid waaraan per workshop ruim vijftig imkers meededen. Anders dan op het officiële programma stond vermeld, was ik volledig vrij om mijn programma in te vullen zolang ik het vaarwater van mijn mede-inleiders maar wist te vermijden. Ik heb toen de vraag gesteld, heel vrij vertaald, wat is de maatschappelijke meerwaarde van drachtverbetering. Daar ben ik niet zo zeer ingegaan op de betekenis van de bijen voor onze eerste levensbehoeften waarbij deze diertjes nog altijd een belangrijke dan wel onmisbare rol vervullen, maar veel meer op de andere betekenissen. Het eerste weten imkers al sinds jaar en dag, het tweede zou veel meer aandacht behoeven.

Algemeen maatschappelijke belangen

Allereerst wat we al heel lang weten. Bijen spelen een bemiddelende rol bij het tot stand komen van ons voedselpakket. Voorbeelden zijn de bestuiving van fruitbomen, bij de zaadteelt van asperges en sommige andere groenten. Producten die de bijen zelf maken, honing en bijenwas, worden verkocht. Achter deze ogenschijnlijk simpele feiten zit nog een diepere betekenis. Imkers zijn leverancier en producent van natuurzuivere, milieuvriendelijke en gezonde producten. Dat gebeurt allemaal op kleine schaal. Te klein voor onze eigen nationale behoefte en daardoor vooralsnog economisch van weinig belang; in ieder geval vele malen minder van belang dan voor de fruit- en zaadteelt.

Imkers lijken misschien hobbyisten, honingboeren, milieufrieken of wat er op dit gebied nog meer aan terminologie te bedenken is, maatschappelijk leveren zij en dragen ze bij aan een belangrijk product. Wat vooral van betekenis is, is dat ze aan iets bijdragen, zonder daarbij het milieu te veel te belasten. Ik denk zelf dat de maatschappelijke betekenis op dit moment misschien zwaarder weegt dan de economische. Dat heel veel zaken met betrekking tot productie en consumptie van onze voeding anders moet begint zo langzamerhand door te dringen. Hoe het allemaal precies zou moeten, proberen velen met vallen en opstaan te ontdekken. Aan concrete producten

Gouda 1992. Foto Arie Koster

verbeteringen op het gebied van natuur en milieu, ze zijn sterk naar binnen gekeerd of zijn niet zo onbekommerd als de spreeuwen van Jac. P. Thijsse.

Imkers of honingboeren

Wat hebben de imkers er meer te maken? Laat ik stellen dat ze niet beter of slechter zijn dan andere organisaties. Eigenlijk zou ik de imkers ook niet met zo'n verhaal willen lastig vallen. Ik ben nog niet eens lid van een imkersvereniging en van die verenigingen waar ik lid van ben bemoei ik me nauwelijks. Daar is best iets over op te merken. Het punt is echter, dat ik al jaren door imkers wordt gevraagd voor voordrachten voor plaatselijke, regionale en soms landelijke studiedagen. Het gaat dan steeds om de vraag hoe de dracht kan worden verbeterd. In het begin ging ik heel trouw op deze verzoeken in, en dat doe ik nog wel. Ik zou hierbij willen verwijzen naar de stukjes in Bijenteelt. Toch hebben die voordrachten geleidelijk een ander karakter gekregen. Bij mijn eerste voordracht stond ik

bijdragen, die van maatschappelijke betekenis zijn, zonder noemenswaardige sporen achter te laten die nadelig zijn voor het milieu is tegenwoordig zo van belang dat de imkerij onbedoeld en misschien onbewust in een bijzondere positie is gekomen.

Profilering van de 21e eeuw

Economisch gezien stelt de opbrengst van honing en was in Nederland nauwelijks iets voor, want in kubieke meters, tonnen, aantallen en guldens valt de imkerij in het niet bij andere economische sectoren. De kracht van de imkerij zit op dit moment niet in de kwantiteit, want dat is al lang niet meer zaligmakend, maar juist de kwaliteit. Bovendien geldt dat ook voor andere organisaties die in een gelijksoortige positie verkeren. Rond de discussie over de landbouw en plattelandsvernieuwing is kwaliteit een kernbegrip. Maar op andere terreinen komt het begrip kwaliteit steeds duidelijker op de voorgrond. Ik zal aangeven welke rol imkers daarin kunnen spelen. In Nederland en andere, in ieder geval Europese, landen is een moeizaam proces aan de gang om een markt te ontwikkelen voor natuurvriendelijke en gezonde producten die niet schadelijk zijn voor het milieu en de gezondheid van de mens. Milieuorganisaties, verschillende agrarische groeperingen, wereldwinkels, volkstuinverenigingen en universiteiten zijn hiermee bezig. Op het gebied van het milieu en gezondheid staan al deze organisaties aan de vooruitstrevende kant van onze (mondiale) samenleving. Ik kan dat natuurlijk niet van de afzonderlijke imkers beweren, ik denk dat die eerder een gemiddeld maatschappijbeeld vertegenwoordigen, dan een groep maatschappijverbeters. Maar waar het om gaat, is dat de bezigheid van de imkers heel goed aansluit bij het streven naar een milieuvriendelijke en een milieuverantwoordelijke samenleving. De imkerij is dienstverlenend, milieuvriendelijk producerend en in zijn bezigheid progressief of als dat te beladen klinkt vooruitstrevend. In ieder geval kunnen ze als organisatie als gelijkwaardige discussiepartner een bijdrage leveren aan de profilering van de 21e eeuw.

Heel eerlijk gezegd, heb ik niet het idee dat de gemiddelde imker zich hiervan bewust is. Dit durf ik te beweren op grond van tientallen studiebijeenkomsten die ik de afgelopen jaren heb mogen inleiden. Natuurlijk zijn er mensen zoals Lei Hensels, Catharine Reker en nog wat andere idealisten die dat in andere bewoordingen al jaren lang hebben verkondigd, maar weinig gehoor hebben gevonden. De tijd is er misschien nu rijp voor om als imkerij eens uit zijn

Nieuwegein 1992. Foto Arie Koster

schulps te kruipen en zijn maatschappelijke positie eens te realiseren en zich af te vragen hoe men daar mee om gaat. Waar het om gaat, is om onze bezigheden met bijen te zien in een breed maatschappelijk perspectief. Verder om te komen tot een herwaardering van een oeroude menselijke bezigheid, een herwaardering van de imker, maar misschien het allermeeest van ons allen: dat we met minder misschien veel meer waard zijn of korter gezegd dat 'minder' ook 'meer', kan betekenen. Bijen houden is niet alleen leuk, romantisch, nostalgisch, ontspannend of spannend, maar kan ook inspirerend en innoverend zijn. In grote lijnen geldt het laatste voor alle groene organisaties. Het gaat er niet alleen om de eigen doelstelling waar te maken, maar ook de doelstelling te zien in een breed maatschappelijk perspectief. In het laatste zit juist de meerwaarde van de overkoepelende organisaties.

Literatuur

- Stedelijk groen, honingbijen en entomofauna, 1988. Groen 43 (10): 20-24.
- Natura 84, 1988: 123-128.
- Bijenteelt 90, 1988: 80-82, 107-109.
- Mogelijkheden tot drachtverbetering langs waterkanten in het stedelijk gebied., 1988, Bijenteelt 90: 271-274.
- Knelpunten bij aanleg en beheer van 'natuurlijke' drachtbronnen in de stad, 1989. Bijenteelt 91 (11): 308-310.
- Gevolgen van het uitzetten van bijenvolken voor andere bloembezoekers no. 2., 1987. Bijenteelt 89: 182-184.
- Natuurlijke begroeiing op spoorwegterreinen als voorbeeld van een meer natuurlijk drachtgebied, 1988. Bijenteelt 90: 271-274.
- Met dank aan Frans Janssen en Catharine Reker.